

# Gymnasieeleverna gillade "De ofrivilliga"



TEXT: ANDREAS HOFFSTEN

**Att Ruben Östlunds film om civilkurage och gruppträck gick hem bland de gymnasieelever som såg filmen under en förhandsvisning i oktober - är det nog inget snack om. I de texter första- och tredjeårseleverna skrev framgår att de inte bara gillade själva innehållet och budskapet utan även det sätt på vilket filmen var gjord. "Kanske inte något man skulle välja att gå och se på bio eller hyra en kväll men jag tyckte om filmen, den var välspelad och realistisk", skrev Viktor och gav uttryck för vad de flesta kompisarna tyckte. Tina tyckte filmen var "coolt filmad från olika vinklar, t ex genom spegelbilden av bilen osv ... det gjorde att man kände sig närvarande i filmen. Som att man stod där osynlig i ett hörn och inspekterade allt som hände."**

Filmen "De ofrivilliga" berättar i en handfull scener hur olika människor ställs inför moraliska eller existentiella frågor. En 60-årig man skadas när en nyårsraket exploderar alldeles nära honom, men han vill inte uppsöka läkare för att inte sabotera festen genom att störa, men blir senare sämre och förd till sjuk-

hus. En kvinna, en kändis, råkar ha sönder en gardin på en långfärdsbuss men ger sig inte till känna när busschauffören helt sonika vägrar köra vidare då ingen erkänner sig skyldig. En lärare vågar vara obekvämt och gå emot sina kollegor - vilket leder till att hon fryses ut. Ett killgäng utsätter en i gänget för förnedrande sexuella övergrepp. Ett par "fjortisar" klär sig sexigt och kråmar och fnissar framför kameran innan de åker in till stan och tråkasserar en passagerare på en spårvagn - utan att någon medpassagerare knappt lyfter på blicken. I ett klassrum utsätts en flicka för ett socialt experiment av sin lärare och klasskamrater: hon får jämföra längden på två streck med frågan vilket som är längst. Hon pekar på rätt linje men sen, när hela klassen menar att det kortare strecket är det längre, ja då ändrar sig flickan och följer gruppen mening.

- En bra film för mig är en film som utlöser någon slags känsla inom mig och det gjorde verkligen De ofrivilliga, tyckte Gabriella. Deras lärare var ännu tydligare:

- Filmen var klockren, det är sällan en film blir en sådan succé bland eleverna. Men så hade filmen också många poänger. Den berörde. Och den främsta anledningen till det var filmens rea-



lism. Som flera elever påpekade bidrog den trovärdiga handlingen och dialogen till att vi åskådare kände oss delaktiga i de beslut som karaktärerna fattade - eller inte fattade! Det är en film jag rekommenderar starkt: både till filmintresserade och till lärare som vill arbeta med ett nästan outtömligt förråd av diskussionsfrågor.

**De texter eleverna** skrev gick rakt på de olika situationerna och förde resonemang kring hur filmens karaktärer reagerade; om feighet och utsatthet; om grupstryck och civilkurage; om det ansvar vi alla borde ha för oss själva och våra medmänniskor. Och flera elever kände igen sig i olika situationer och tyckte sig se likheter med sina egna liv. "Varför är det så sällan någon griper in när någon behandlar en annan person illa eller kränkande?", "Hela filmen skulle kunna diskuteras ut och in i Levnadslära.", "Hela filmen är en uppvakningssignal till Sverige att stå upp och stå på sig. Att agera.", löd några typiska kommentarer.

Josefin var ännu skarpare: "Jag tyckte att allt kändes så tyst. Sverige känns som ett tyst land, där ingen på riktigt vågar, och vågar man så blir folk rädda." Malin håller med: "Vi är rädda för att sticka ut ... säga hur saker egentligen ligger till."

Jennifer sammanfattar:

- Filmen visar tydligt hur människor i Sverige betar sig i grupper. Man påverkas ständigt av gruppen, just denna film handlade om de ofrivilliga vilka jag ser som de människor som gör det gruppen vill eller bara det personerna tror att gruppen vill. ... Jag tycker man kan lära mycket av filmen om sitt eget och andras beteende ... och känner man igen sig är det ju lättare att ändra sitt beteende.

**Eleverna fick också** frågan om vilken av filmens olika episoder de blev mest berörda av, någon scen i filmen de särskilt önskade lyfta fram. Lite förvånande kanske men ganska intressant föll de flestas val på scenen med den kvinnliga läraren som nykommen till skolan blir vittne till hur en slöjdlärare förgriper sig på och slår en elev som burit sig illa åt. Hon bestämmer sig för att inte blunda utan konfronterar kollegan med vad han gjort och att hon tycker det var fel. Karolina:

- Det kändes väldigt bra när lärarinnan sa till på skarpen, för jag tror inte alla vågar säga ifrån fast de skulle vilja utan sitter istället tysta för att undvika konflikt. Lärarinnan hade mod och

det gillade jag. Hon gav nog de andra lärarna en tankeställare.

Amanda blev också engagerad av scenen med lärarinnan:

- Scenen i lärarrummet när lärarinnan säger ifrån när hon tycker att de andra lärarna diskuterar oväsentliga saker om en elevs mamma och konfronterar en annan lärare som hon tycker har handlat fel. Hon har ju så rätt i det hon säger men i och med att hon vill förändra något i deras trivsamma vardag, inte bara sitta bredvid och titta på utan säger ifrån, ja, då blir hon utfryst. Det är väl förmodligen därför vi är så rädda att säga ifrån, man vill ju för guds skull inte hamna utanför.

Katarina skrev att hon var chockad över att lärarinnan valde att inte polisanmäla mannen som slog barnet. "Men sen tänker jag, skulle jag verkligen gjort så? Skulle jag ha vågat driva på framåt?"

Tredjeårseleven Saga tyckte sig spåra ett uttryck för det moderna begreppet könsmaktsordning när hon konstaterar att den kvinnliga läraren "ständigt blir avbruten av slöjdläraren som står upp när hon sitter ner och hon kommer i underläge redan från början." Det är generellt intressant att se hur många olika ingångar eleverna hittar till de olika scener de väljer att ta upp, alltså hur mångfasetterad filmen i deras ögon är.

**Clara Englund är lärare** och tyckte också att filmen väckte många tankar:

- Jag blev arg över hur vi människor kan vara, att vi är feiga, att vi betar oss dumt, att konstiga saker kan hända människor emellan i en grupp. Jag undervisar i psykologi och religion och ser att man kan använda filmen i båda mina ämnen. Både utifrån en moralisk diskussion kring rätt och fel och individens val. Men också kopplat till socialpsykologi, hur vi människor fungerar och agerar i en grupp. Min första tanke när filmen var slut var att den här är för stark för att användas i skolan. Men kanske just därför passar den så bra.

*Se även filmhandledning samt en intervju med regissören Ruben Östlund.*

*"De ofrivilliga" distribueras av Svensk Filmindustri. Filmen är 102 minuter lång och barntillåten.*